

نقش میانجی تنظیم هیجان‌شناختی در ادراک نوجوانان از ابعاد سبک‌های فرزندپروری و موفقیت تحصیلی آنها

Examining the mediating role of cognitive emotion regulation in the relationship between perceived parenting style dimensions and academic achievement

تاریخ دریافت: ۱۳۸۹/۲/۱۷ تاریخ پذیرش: ۱۳۸۹/۱۱/۱۹

Aminabadi Z. MSc[✉], Khodapanahi M.K. PhD,
Dehghani M. PhD

زهرا امین‌آبادی[✉]، محمدکریم خداپناهی^۱،
محسن دهقانی^۲

Abstract

Introduction: The present study aimed to investigate the mediator role of cognitive emotion regulation in the relationship between parenting style dimensions and academic achievement.

Method: In a correlation study, 460 adolescent students (224 girls and 236 boys) were selected via random ratio cluster sampling from Karaj high schools. Data were collected by means of Perceived Parenting Style dimensions and Cognitive Emotion Regulation Questionnaire and judged by grade point average (GPA). To analyze the data, path analysis, regression, and correlation coefficient were employed.

Results: Result revealed that the cognitive emotion regulation has a very little mediator role between perceived parenting dimensions and grade point average and warmth is a better predictor for grade point average than control.

Conclusion: Perceived parental warmth has a positive relationship with adolescent's cognitive emotion regulation and academic achievement. In contrast with perceived raising dimension, it persuades adolescents to improve. This study, like many other similar ones, stresses the significant role of parental warmth in adolescents' academic achievement.

Keywords: Cognition Emotion Regulation, Parenting Style Dimension, Academic Achievement, Adolescence

چکیده

مقدمه: پژوهش حاضر با هدف شناخت نقش واسطه‌ای تنظیم هیجان‌شناختی در رابطه با ابعاد سبک‌های فرزندپروری و موفقیت تحصیلی نوجوانان انجام شد.

روش: در یک مطالعه از نوع همبستگی، ۴۶۰ دانش‌آموز (۲۳۰ دختر و ۲۳۰ پسر) به صورت تصادفی نسبتی خوشه‌ای از دبیرستان‌های شهرستان کرج انتخاب شدند. در این پژوهش از پرسشنامه سبک‌های والدینی ادراک‌شده، پرسشنامه تنظیم هیجان‌شناختی و میانگین نمرات درسی به‌عنوان ابزارهای پژوهش استفاده شد. به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های تحلیل مسیر، تحلیل رگرسیون و ضریب همبستگی استفاده شد.

یافته‌ها: تنظیم هیجان‌شناختی نقش واسطه‌ای ناچیزی برعهده دارد و موفقیت تحصیلی بیشتر از بعد محبت تأثیر می‌پذیرد، مدل حاصل از پژوهش، برازش مطلوب ندارد.

نتیجه‌گیری: ادراک گرما و محبت نوجوانان از جانب والدین با تنظیم هیجان‌شناختی و موفقیت تحصیلی آنها رابطه دارد و این ادراک برخلاف ادراک بعد تربیتی مهار، نوجوانان را برای پیشرفت بیشتر برمی‌انگیزد. این پژوهش همچون بسیاری از پژوهش‌های دیگر، بر نقش تعیین‌کننده والدین گرم و با محبت در موفقیت تحصیلی نوجوانان تأکید می‌کند.

کلید واژه‌ها: ابعاد تربیتی، تنظیم هیجان‌شناختی، موفقیت تحصیلی، نوجوانی

✉ **Corresponding author:** Department of Psychology, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran
Email: aminabadizahra@yahoo.com

✉ گروه روانشناسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید

بهشتی، تهران، ایران

۱- گروه روانشناسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید بهشتی

۲- پژوهشکده خانواده، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

مقدمه

رشد هیجانی از جمله متغیرهایی است که در پیشرفت و عملکرد تحصیلی موثر می‌باشد [۱] از جنبه‌های اصلی رشد هیجانی، تنظیم هیجان می‌باشد [۲]، بنابراین اگر بخواهیم که به‌بهترین نحو یادگیری را تسهیل کنیم باید به رشد هیجانی یادگیرنده توجه داشته باشیم تا بهتر بتوانیم رابطه میان عواطف و یادگیری را درک کنیم [۱]، همچنین از گروه ویژگی‌های فطری که تأثیر زیادی از محیط و بالاخص از شیوه‌های تربیتی والدین می‌گیرد، عامل تنظیم هیجان می‌باشد که در برخورد با محیط رشددهنده، تکوین می‌یابد و در غیر این صورت به همان شکل ابتدایی می‌ماند. امروزه نقش تنظیم هیجان در بیماری‌های روانی و توانایی‌های یادگیری و عملکردی دانش‌آموزان نوجوان تأیید شده است [۳].

همچنین عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان محصول عوامل بیشمار فردی (همچون توانایی‌های شناختی و انگیزشی هر دانش‌آموز) مهارت‌های وی در زمینه انجام تکالیف و منابع حمایتی - اجتماعی (همچون شیوه‌های رفتاری والدین با کودک، سطح تحصیلات والدین و وضعیت اقتصادی - اجتماعی خانواده) می‌باشد [۴]. شیوه‌های تربیتی نه تنها برای سلامت هیجانی عمومی کودکان و نوجوانان مهم می‌باشند بلکه در پیشرفت تحصیلی آنان نیز از اهمیت بسزایی برخوردار می‌باشند؛ با توجه به اینکه احتمال دارد رفتارهای والدین شکل‌دهنده رفتارهای کودکان باشد، پژوهشگران این حوزه میان شیوه‌های فرزندپروری تمایز قائل شده و دریافته‌اند که هر شیوه تأثیری خاص بر سلامت روانی کودکان و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دارد. استینبرگ، المن و ماتنز بر این عقیده‌اند که شیوه‌های تربیتی با مشکلات اجتماعی، بلوغ روانی و اجتماعی در نوجوانان مرتبط می‌باشد. یکی از عناصری که با بلوغ اجتماعی و روانی نوجوانان ارتباط تنگاتنگی دارد نگرش مثبت به وظایف تحصیلی می‌باشد. بنابراین والدین با شیوه‌های تربیتی خود تسهیل‌کننده یا ایجادکننده مشکل برای این نگرش مثبت می‌باشند [۵].

تحقیقات استینبرگ نشان داده که شیوه مقتدر فرزندپروری بهترین نوع برخورد در کمک به رشد نوجوانان است. همچنین برخی یافته‌ها نشان داده‌اند که رفتارهای والدینی در موفقیت تحصیلی، مشکلات تحصیلی، صلاحیت اجتماعی، مشکلات رفتاری و سوءمصرف مواد، انعطاف‌پذیری خود، مهارت خود و افسردگی دوره نوجوانی تأثیرگذار هستند [۶].

پژوهشگران حوزه خانواده و مدرسه به شناخت روابط شیوه‌های فرزندپروری و عملکرد تحصیلی پرداخته‌اند تا تأثیرپذیری عملکرد تحصیلی از شیوه‌های فرزندپروری والدین را در مطالعات خود نشان دهند [۷] و [۸]. از سوی دیگر نظریه‌پردازان هیجان معتقدند، هیجان‌هایی چون ترس، خشم و محبت که از زمان تولد همراه

آدمی هستند در زمان نوجوانی و بلوغ، گویی تولد دوباره می‌یابند و عملکرد نوجوانان را تحت تأثیر خود می‌گیرند [۹]. امروزه علی‌رغم تحقیقات گذشته، نظریه‌های جدید در قلمرو هیجان، بر نقش مثبت و انطباقی هیجان تأکید دارند و نشان می‌دهند که هیجان می‌تواند نقش‌سازنده‌ای در حل مسئله و پردازش اطلاعات، فرایند تصمیم‌گیری، نوآوری و خلاقیت و افزایش یادگیری داشته باشد. با این حال نباید فراموش کرد که هیجان‌ها همواره سودمند نیستند و در بیشتر اوقات باید آنها را تنظیم و مدیریت کرد [۱۰].

هیجان‌ها در خدمت اهداف هستند و تنظیم هیجان از طریق مهارت و مدیریت هیجان‌های ناخوشایند و دردآور به دستیابی به اهداف کمک می‌کند. طبق نظر کوپ، تنظیم هیجان شامل تعدیل کردن، مدارا کردن با هیجان و ثابت نگه داشتن هیجان می‌باشد [۱۱]. دهنم معتقد است هنگامی نیاز به هیجان احساس می‌شود که حضور مداوم یا عدم حضور هیجان‌ها در دستیابی به اهداف خلل وارد کند. تنظیم هیجان نتیجه ترکیب فرایندهای رفتاری، شناختی و هیجانی است [۱۲].

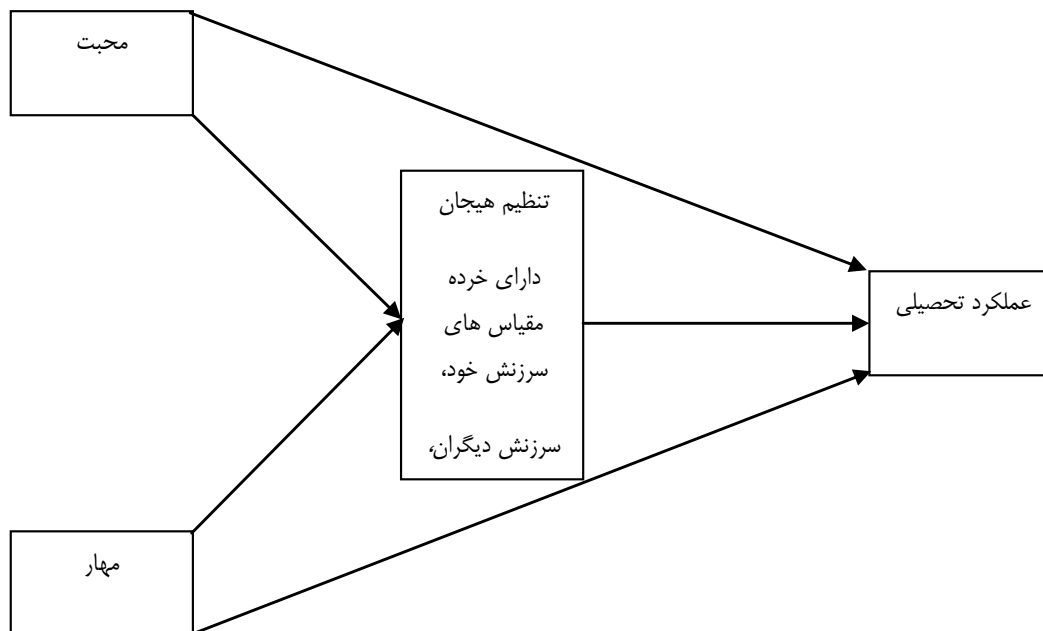
جرمن و همکاران تنظیم هیجان را راهبردهای مورد استفاده در کاهش، افزایش، سرکوب و یا ابقای هیجان می‌دانند و معتقدند تنظیم هیجان از ویژگی‌های ذاتی و فطری آدمی می‌باشد [۱۳] که در نوزادان هم دیده می‌شود [۱۴] و در برخورد با محیط و بخصوص شیوه‌های فرزندپروری رشد می‌یابد یا سرکوب می‌شود [۳].

محیط خانه با قوانین و شیوه‌های خاص خود، مدرسه با معلمان و فضای آموزشی خود و همسالان و فرهنگ حاکم بر روابط، در رشد هیجان‌های کودکان تأثیر می‌گذارند. خانواده و شیوه‌های فرزندپروری و زمینه‌های تأثیرپذیر از آنها، مورد علاقه خود به نقش مؤثر خانواده و شیوه‌های فرزندپروری در رشد هیجان و تنظیم هیجان وضوح ببخشند.

خانواده با هر شیوه فرزندپروری به سه روش در روند رشد تنظیم هیجان فرزندان تأثیر می‌گذارد. اولین روش اینکه بچه‌ها از طریق یادگیری مشاهده‌ای یعنی الگوبرداری از منابع اجتماعی و خانوادگی تنظیم هیجان را می‌آموزند. دوم اینکه رفتارهای والدینی که مربوط به هیجان، تربیت هیجانی و مدیریت هیجان است، رشد تنظیم هیجان کودکان را متأثر می‌سازد، و سوم اینکه تنظیم هیجان کودک از خلق هیجانی خانواده در شیوه‌های فرزندپروری، روابط خویشاوندی و ارتباطات اعضای خانواده و روابط زوجی والدین تأثیر می‌گیرد [۱۶].

ایزنبرگ و همکارانش در پژوهش‌های خود دریافته‌اند که والدین در تنظیم هیجان فرزندان خود از طریق عکس‌العمل‌های خاص نسبت به هیجان‌های مثبت و منفی فرزندان تأثیر می‌گذارند؛ و تحلیل‌های طولانی مدت همین گروه در سال ۱۹۹۸ و ۱۹۹۹ نشان داد که تعامل

مداخله‌گرهای شناختی هستند که از نقش عوامل هیجانی-اجتماعی در تحصیلات حمایت می‌کنند [۱۷]. از آنجا که تنظیم هیجان از محیط و شیوه‌های فرزندپروری والدین تأثیر می‌گیرد و با توجه به این‌که نقش آن در توان یادگیری و عملکرد دانش‌آموزان تأیید شده است و از طریق شناخت همراه همیشگی آدمی می‌باشد و مهمتر این‌که تنها جنبه فعال هوش هیجانی است [۱۸] که قابلیت دستکاری و تقویت دارد، مطالعه آن از لحاظ تأثیرپذیری از شیوه‌های متفاوت فرزندپروری در جامعه ایرانی به منظور پرورش و رشد این توانایی بالقوه و در پی آن موفقیت تحصیلی نوجوانان که در اوج تجربه هیجانی هستند ضروری به نظر می‌آید. بنابراین هدف پژوهش شناخت نقش واسطه‌ای تنظیم هیجان شناختی در رابطه ابعاد سبک‌های فرزندپروری والدین و موفقیت تحصیلی آنان می‌باشد با توجه به این هدف مدل فرضی این پژوهش به شکل زیر ارائه می‌گردد.



شکل ۱- مدل فرضی پژوهش

پرسشنامه تنظیم هیجان شناختی: پرسشنامه تنظیم هیجان شناختی، پرسشنامه خودسنجی است که در سال ۲۰۰۱ توسط نادیا گرنفسکی، ویویان کریج و فیلیپ اسپین‌هاون طراحی شده است [۱۹]. ساختار این پرسشنامه چند بعدی بوده و به منظور شناسایی راهبردهای مقابله شناختی بعد از تجربه‌ای ناگوار به کار می‌رود. در مقایسه با دیگر پرسشنامه‌های مقابله‌گری که تفاوتی میان تفکرات و اعمال افراد قائل نیستند، این پرسشنامه منحصراً به تفکرات اشخاص بعد از تجارب منفی می‌پردازد. نسخه اصلی این پرسشنامه ۹ مؤلفه (سرزنش خود، پذیرش، نشخوار ذهنی، توجه مجدد مثبت، توجه مجدد به برنامه‌ریزی، باز ارزیابی مثبت، اتخاذ دیدگاه، فاجعه‌آمیزپنداری، سرزنش دیگران)

منفی والدین با هیجان‌های فرزندانشان منجر به عملکرد ضعیف اجتماعی و مشکلات تنظیم هیجان آنها می‌شود و علاوه بر این رابطه میان مشکلات رفتاری و تنبیه‌گری والدین یا تعامل‌های آشفته آنها مسبب واکنش‌های معیوب در فرزندان می‌گردد [۱۶].

اهمیت تنظیم هیجان در عملکرد تحصیلی نوجوانان و علاوه بر آن تأثیر آن بر سودمندی اجتماعی و سازگاری نوجوانان با معلمین و همسالان، گومارو و آرسنیو را به پژوهشی با عنوان تأثیر هیجان و تنظیم هیجان در عملکرد تحصیلی نوجوانان واداشت. نتایج تحقیق آنها نشان داد که اگرچه تنظیم هیجان دانش‌آموزان تأثیری کلی بر حالات آنها دارد و بر تحصیلات دانش‌آموزان مؤثر است اما هر کدام از متغیرهای خودکارآمدی تحصیلی، رابطه مؤثر خلق و تنظیم هیجان، تجارب منفی هیجانی در دوره تحصیلی و درحین انجام تکالیف مربوط به مدرسه نیز از عوامل مؤثر در عملکرد تحصیلی هستند. قابل ذکر است که تمام این موارد

روش

جامعه آماری این پژوهش کلیه دانش‌آموزان دختر و پسر دوره متوسطه مدارس دولتی در نواحی چهارگانه شهرستان کرج بود که در سال تحصیلی ۸۸-۱۳۸۷ مشغول به تحصیل بودند. از این جامعه ۴۶۰ نفر با متوسط سن ۱۵/۸ سال به روش خوشه‌ای چند مرحله‌ای نسبتی تصادفی انتخاب شدند. به این ترتیب که در ابتدا به شکل تصادفی مدارس و کلاس‌ها به عنوان خوشه‌های نمونه‌گیری انتخاب و سپس مجدداً به شکل تصادفی به تناسب سن و جنس از میان دانش‌آموزان موجود در کلاس‌ها، نمونه پژوهش انتخاب شدند. ابزارهای مورد استفاده در این پژوهش به شرح زیر می‌باشند.

و ۰/۷۴ و محبت- طرد ۰/۸۲ و ۰/۹۳ و ضریب اعتبار آلفا برای کل پرسشنامه به ترتیب ۰/۹۲ و ۰/۸۰ بوده است [۱۹]. ضریب اعتبار این پرسشنامه در پژوهش حاضر برای بعد مهار- آزادی ۰/۷۷ و برای بعد محبت یا گرمی- سردی ۰/۹۳ و برای کل پرسشنامه ۰/۸۵ به دست آمده است. شیوه نمره گذاری این پرسشنامه بدین صورت می باشد که برای بعد مهار- آزادی از سوال ۱-۱۴، همیشه = ۱ و هیچ وقت = ۵ می باشد و از سوال ۱۵-۴۲، نمره گذاری برعکس می شود. حداکثر نمره هر آزمودنی ۲۱۰ می باشد. برای بعد گرمی- سردی از سوال ۴۳-۶۰ همیشه = ۵ و هیچ وقت = ۱ می باشد و از سوال ۶۱-۷۱ نمره گذاری برعکس می شود.

طرح تحقیق این پژوهش از نوع همبستگی می باشد. همچنین به منظور تعیین اینکه آیا عملکرد تحصیلی براساس ابعاد روش های تربیتی والدین و تنظیم هیجان شناختی پیش بینی پذیر است یا خیر؟ از روش تحلیل رگرسیون استفاده شد و نیز از تحلیل مسیر جهت ارائه مدلی برای تعیین برآوردهای کمی روابط علی بین مجموعه ای از متغیرها بهره گرفته شد. همچنین در این پژوهش از شاخص های برازش مدل استفاده شده است. این شاخص ها شامل موارد زیر می باشند: شاخص مجذورکای، شاخص نیکویی برازش، شاخص توکر-لوییس، شاخص برازش هنجار شده، شاخص برازش تطبیقی و ریشه میانگین مربعات خطای برآورد. برای تجزیه و تحلیل داده ها از نسخه ۱۵ نرم افزار و SPSS و AMOS استفاده شده است.

دارای ۳۶ ماده است. مواد این پرسشنامه براساس سازه های نظری و عملی طرح ریزی شده اند. هر چهار ماده یک مؤلفه را تشکیل می دهد که هر مؤلفه هم یک راهبرد را مورد سنجش قرار می دهد. شیوه نمره گذاری این پرسشنامه به این شکل می باشد که پاسخ ها در پیوستار ۵ درجه ای (همیشه، اغلب اوقات، معمولاً، گاهی، هرگز) به ترتیب از ۱ تا ۵ نمره گذاری شده و نمرات با یکدیگر جمع می شوند؛ نمرات بدست آمده در هر خرده مقیاس میزان کاربرد آن خرده مقیاس و مجموع نمرات نمایانگر نمره کل آن فرد در این پرسشنامه می باشد. نسخه فارسی این پرسشنامه از طریق تحلیل عاملی به روش تحلیل مؤلفه اصلی حاصل شد که دارای ۲۶ سؤال می باشد، اعتبار کل پرسشنامه و خرده مقیاس های آن در جمعیت دانش آموزی ایرانی به شرح زیر است: خرده مقیاس سرزنش خود و فاجعه آمیز پنداری برابر با ۰/۷۷، خرده مقیاس کنار آمدن و پذیرش برابر با ۰/۷۰، خرده مقیاس مثبت اندیشی برابر با ۰/۷۶، خرده مقیاس سرزنش دیگران برابر با ۰/۶۴ و کل پرسشنامه برابر با ۰/۷۰.

پرسشنامه روش تربیتی والدین: این پرسشنامه دارای ۷۷ ماده است و ابعاد مختلف مهار- آزادی و محبت- طرد (گرمی- سردی) را در روابط خانواده می سنجد. ضریب اعتبار پرسشنامه توسط سازنده آن ۰/۸۷ گزارش شده است و در پژوهش های انجام گرفته، ضریب اعتبار پرسشنامه از طریق ضریب آلفا و بازآزمایی محاسبه شد، که به ترتیب برای بعد مهار- آزادی ۰/۶۳

جدول ۱- شاخص های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	مؤلفه	میانگین	انحراف استاندارد	کمینه	بیشینه
تنظیم هیجان شناختی	سرزنش خود	۳۶/۵۸	۸/۲۸	۱۵	۶۰
	مقابله	۲۲/۲۷	۴/۳۷	۱۱	۳۰
	مثبت اندیشی	۱۵/۸۷	۴/۵۶	۵	۲۵
	سرزنش دیگران	۶/۸۶	۲/۷۳	۲	۱۵
ابعاد تربیتی	نمره کل	۸۱/۸	۱۲/۹۵	۴۶	۱۴۰
	مهار	۱۳۱/۵۴	۱۵/۹۵	۱۳	۱۸۴
موفقیت تحصیلی	محبت	۱۳۲/۰۸	۲۴/۳۵	۱۶	۱۷۵
	معدل	۱۶/۶۳	۲/۸۱	۶/۳۶	۲۰

هیچ کدام با موفقیت تحصیلی دانش آموزان دختر رابطه ای ندارند. نکته قابل توجه در نتایج جهت روابط بین متغیرهای پژوهش بوده است. بعد ادراک محبت در هر دو گروه نوجوانان رابطه مثبتی با موفقیت تحصیلی دانش آموزان دارد. با توجه به اطلاعات جمع آوری شده، بررسی اثر پیش بینی کنندگی ادراک بعد تربیتی مهار و محبت بر روی نمره کل تنظیم هیجان در جدول ۳ ارائه شده است.

چنانچه از جدول ۳ استنباط می شود بعد ادراک محبت توان پیش بینی تنظیم هیجان را ندارد چرا که حذف شده است ولی مدل حاصل از ادراک

یافته ها

شاخص های توصیفی (میانگین، انحراف استاندارد، کمینه، بیشینه و نمرات) متغیرهای مورد بررسی در جدول ۱ آمده است. با توجه به اطلاعات جمع آوری شده، ضرایب همبستگی بین متغیرهای مورد مطالعه در ماتریس همبستگی (جدول ۲) ارائه شده اند. بر اساس اطلاعات ماتریس همبستگی از میان مؤلفه های تنظیم هیجان شناختی مؤلفه سرزنش خود در سطح ۰/۰۵ و مؤلفه سرزنش دیگران در سطح ۰/۰۱ در پسران با موفقیت تحصیلی رابطه دارند ولی

جدول ۲- نتایج آزمون همبستگی پیرسون برای رابطه تنظیم هیجان و موفقیت تحصیلی

متغیر پیش بین	جنس	تعداد	ضریب همبستگی
مثبت اندیشی	پسر	۲۲۰	-۰/۰۶
	دختر	۲۱۰	۰/۰۰
سرزنش خود	پسر	۲۲۰	۰-۰/۱۳
	دختر	۲۱۰	-۰/۰۸
مقابله	پسر	۲۲۰	۰/۰۰
	دختر	۲۱۰	۰/۱۰
سرزنش دیگران	پسر	۲۲۰	۰۰-۰/۲۶
	دختر	۲۱۰	-۰/۰۲
بعد ادراک محبت	پسر	۲۲۰	۰۰/۱۷
	دختر	۲۱۰	۰۰/۱۹

• معناداری در سطح ۰/۰۵ •• معناداری در سطح ۰/۰۱

جدول ۳- اثر پیش‌بینی‌کنندگی ادراک بعد تربیتی مهار و محبت به تنظیم هیجان

آماره	ضرایب غیراستاندارد		ضریب استاندارد		ضریب تبیین		بررسی معناداری مدل		
	B	خطای استاندارد اندازه‌گیری	Beta	t	R ²	R	F	درجه آزادی	سطح معناداری
مقدار ثابت	۵۳/۷۲	۴/۹۵	-	۱۰/۸۴	۰/۰۷	۰/۲۶	۳۲/۰۹	۱	۰/۰۰۱
مهار	۰/۲۱	۰/۰۳	۰/۲۶	۵/۶۶					

جدول ۴- اثر پیش‌بینی‌کنندگی ادراک بعد تربیتی مهار و محبت بر سرزنش خود

آماره	ضرایب غیراستاندارد		ضریب استاندارد		ضریب تبیین		بررسی معناداری مدل		
	B	خطای استاندارد اندازه‌گیری	Beta	t	R ²	R	F	درجه آزادی	سطح معناداری
مقدار ثابت	۲۵/۰۷	۳/۸۸	-	۶/۴۶	۰/۳۰	۰/۰۹	۲۱/۶۰	۲	۰/۰۰۱
مهار	۰/۱۳	۰/۰۲	۰/۲۶	۵/۶۵					
محبت	-۰/۰۴	۰/۰۱	-۰/۱۴	-۳/۰۸					

جدول ۵- اثر پیش‌بینی‌کنندگی ادراک بعد تربیتی مهار و محبت بر سرزنش دیگران

آماره	ضرایب غیراستاندارد		ضریب استاندارد		ضریب تبیین		بررسی معناداری مدل		
	B	خطای استاندارد اندازه‌گیری	Beta	t	R ²	R	F	درجه آزادی	سطح معناداری
مقدار ثابت	۹/۴۹	۰/۷۱	-	۳۱/۲۰	۰/۰۳	۰/۱۷	۱۳/۷۹	۱	۰/۰۰۱
محبت	-۰/۰۲	۰/۰۰۵	-۰/۱۷	-۳/۷۱					

تنظیم هیجانی سرزنش خود در جدول ۴ ارائه شده است. چنانچه از جدول ۴ استنباط می‌شود دو بعد ادراک محبت و مهار توان پیش‌بینی راهبرد تنظیم هیجانی سرزنش خود را دارند و در

مهار معنادار می‌باشد ($p < 0/05$) و ادراک مهار می‌تواند ۷ درصد واریانس تنظیم هیجان را توجیه کند. با توجه به اطلاعات جمع‌آوری‌شده، بررسی اثر پیش‌بینی‌کنندگی ادراک بعد تربیتی محبت و مهار بر روی مولفه

حاصل از ادراک محبت معنادار می‌باشد ($p < 0.05$) و ادراک مهار می‌تواند ۳ درصد از واریانس تنظیم هیجان را توجیه کند. با توجه به اطلاعات جمع‌آوری شده، بررسی اثر پیش‌بینی‌کنندگی ادراک بعد تربیتی محبت و مهار بر روی مولفه تنظیم هیجانی مقابله در جدول ۶ ارائه شده است.

مجموع ۳۰ درصد واریانس را توجیه می‌کنند و مدل حاصل شده نیز معنادار می‌باشد ($p < 0.05$). با توجه به اطلاعات جمع‌آوری شده، بررسی اثر پیش‌بینی‌کنندگی ادراک بعد تربیتی محبت و مهار بر روی مولفه تنظیم هیجانی سرزنش دیگران در جدول ۵ ارائه شده است. چنانچه از جدول ۵ استنباط می‌شود بعد ادراک مهار توان پیش‌بینی مولفه سرزنش دیگران را ندارد چرا که حذف شده است ولی مدل

جدول ۶- اثر پیش‌بینی‌کنندگی ادراک بعد تربیتی مهار و محبت بر مقابله

متغیر ملاک	ضرایب غیر استاندارد		ضریب استاندارد		ضریب تبیین		بررسی معناداری مدل		
	B	خطای استاندارد	Beta	t	R ²	R	F	درجه آزادی	سطح معناداری
مقدار ثابت	۷/۱۱	۲	-	۳/۵۴	۰/۱۳	۰/۳۶	۳۲/۱۲	۲	۰/۰۰۱
مهار	۰/۰۵	۰۰	۰/۲۹	۶/۴۶	۰/۰۰۱	۰/۰۰۱	۴۲۸	۷۱۵۶/۹۷	۰/۰۰۱
محبت	۰/۰۶	۰/۰۱	۰/۲۲	۵/۰۳	۰/۰۰۱	۰/۰۰۱	۴۳۰	۸۲۳۱/۲۳	۰/۰۰۱
								کل	

است ولی مدل حاصل از ادراک محبت معنادار می‌باشد ($p < 0.05$) و ادراک محبت می‌تواند ۴ درصد از واریانس تنظیم هیجان را توجیه کند. از آنجا که هدف اصلی این پژوهش شناخت نقش واسطه‌ای تنظیم هیجان شناختی در رابطه میان ادراک نوجوانان ابعاد سبک‌های فرزندپروری و موفقیت تحصیلی نوجوانان و تعیین میزان اثر مستقیم و غیرمستقیم دو متغیر تنظیم هیجان و ادراک از ابعاد تربیتی بر موفقیت تحصیلی است، نتایج حاصل از تحلیل مسیر در جدول ۸ ارائه می‌شود.

چنانچه از جدول ۶ استنباط می‌شود دو بعد ادراک محبت و مهار توان پیش‌بینی راهبرد تنظیم هیجانی مقابله را دارند و در مجموع توان توجیه ۱۳ درصد از واریانس را دارند و مدل حاصل شده نیز معنادار می‌باشد ($p < 0.05$). با توجه به اطلاعات جمع‌آوری شده، بررسی اثر پیش‌بینی‌کنندگی ادراک بعد تربیتی محبت و مهار بر روی مولفه تنظیم هیجانی سرزنش دیگران در جدول ۷ ارائه شده است. چنانچه از جدول ۷ استنباط می‌شود بعد ادراک مهار توان پیش‌بینی مولفه مثبت‌اندیشی را ندارد چرا که از مدل حذف شده

جدول ۷- اثر پیش‌بینی‌کنندگی ادراک بعد تربیتی مهار و محبت بر مثبت‌اندیشی

متغیر ملاک	ضرایب غیر استاندارد		ضریب استاندارد		ضریب تبیین		بررسی معناداری مدل		
	B	خطای استاندارد	Beta	t	R ²	R	F	درجه آزادی	سطح معناداری
مقدار ثابت	۱۰/۵۸	۱/۱۸	-	۸/۹۱	۰/۰۴	۰/۲۱	۲۰/۵۰	۱	۰/۰۰۱
محبت	۰/۰۴	۰/۰۰۹	-۰/۲۱۴	۴/۵۲	۰/۰۰۱	۰/۰۰۱	۴۲۹	۵۸۳۹/۸۷	۰/۰۰۱
							۴۳۰	۸۹۴۷/۹۸	۰/۰۰۱
								کل	

هیچ تأثیر مستقیم و غیرمستقیمی ندارد. از آنجا که آثار مستقیم و غیرمستقیم در بین متغیرها هماهنگ نیستند و در تنها موردی که اثر غیرمستقیم دیده می‌شود یعنی در متغیر محبت هم، اثر مستقیم بزرگتر از اثر غیرمستقیم است می‌توان چنین استنباط کرد که توجه به متغیر واسطه‌ای تنظیم هیجان شناختی در فهم رابطه میان ابعاد سبک‌های فرزندپروری والدین و موفقیت تحصیلی توجیهی ندارد.

جدول ۸ نشان می‌دهد که تنها مولفه سرزنش دیگران دارای اثر مستقیم می‌باشد و بقیه متغیرها هیچ اثری بر موفقیت تحصیلی ندارند و مدل قادر به تبیین واریانس موفقیت تحصیلی نیست و لذا با توجه به جدول فوق و مدل بدست آمده از تحلیل مسیر می‌توان نتیجه گرفت که: بعد تربیتی محبت به میزان ۰/۱۹ در موفقیت تحصیلی نوجوانان اثر مستقیم دارد و اثر کل آن ۰/۱۶ می‌باشد. بعد تربیتی مهار

جدول ۸- نتایج تحلیل مسیر

متغیرها	اثر مستقیم	اثر غیرمستقیم	اثر کل
مهاری	.	.	.
محبت	۰/۱۹	-۰/۲۶	۰/۱۶
سرزنش خود	.	.	.
کنار آمدن	.	.	.
مثبت اندیشی	.	.	.
سرزنش دیگران	-۰/۱۲	.	-۰/۱۲

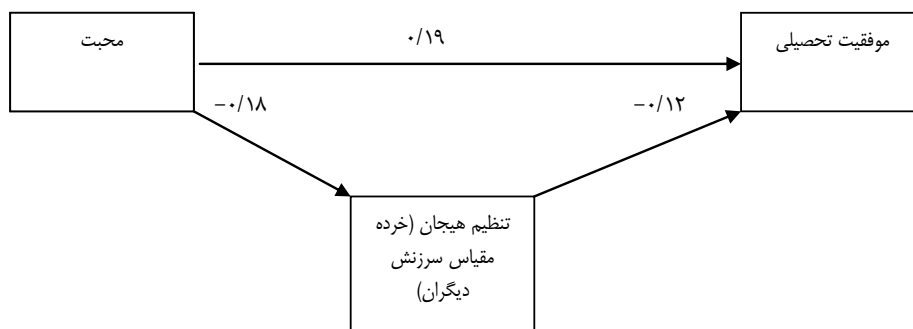
واقعیت جامعه منطبق نمی‌باشد.

بحث

مطالعه حاضر با هدف شناسایی نقش میانجی تنظیم هیجان‌شناختی در رابطه ابعاد سبک‌های فرزندپروری والدین و موفقیت تحصیلی نوجوانان شکل گرفت. پژوهشگر سعی کرد بعد تربیتی را که با راهبردهای تنظیم هیجان مرتبط است شناسایی کند. این

همچنین شاخص‌های بدست‌آمده از تحلیل که در جدول ۹ ارائه شده است به اندازه‌گیری برازش مدل می‌پردازند.

مطابق اطلاعات بدست‌آمده از جدول ۹ شاخص‌های برازندگی مدل نشان می‌دهند که مدل بدست‌آمده دارای برازش خوبی نیست، مهم‌ترین آماره برازش، آماره χ^2 دو است که معنادار نبودن آن برازش مدل را نشان می‌دهد. در اینجا میزان ارزش χ^2 دو با ۱۵۵/۲۴ درجه آزادی ۷ است به عبارت دیگر این مدل با



شکل ۲- مدل نظری پس از حذف روابط ضعیف

جهت‌دهی به رفتارهای کودکان دارد [۲۰]. نقش والدین در همه امور فرزندان در همه مراحل زندگی دیده می‌شود هرچند که در مرحله‌ای همچون نوجوانی از این نقش کاسته می‌شود ولی والدین باید در صدد بازسازی روابط آسیب‌دیده خود با فرزندان نوجوان باشند چرا که در سنین نوجوانی به علت رشد استقلال‌طلبی در یک دوره زمانی، نوجوانان برای اثبات استقلال خود به فاصله‌گرفتن از خانواده و گرایش به گروه همسالان روی می‌آورند و این دقیقاً در زمانی است که توانایی درونی نوجوانان برای تنظیم عواطف، هیجان‌ها و رفتارها کاهش یافته است و نیاز به یک منبع بیرونی تنظیم هیجان احساس می‌شود. برآورده شدن این نیاز جز در یک ساختار خانوادگی حمایت‌کننده، گرم و با محبت میسر نمی‌باشد، فقط یک چنین ساختاری می‌تواند واکنش‌های عاطفی و انگیزه‌های اجتماعی را برای روبه‌رو شدن با چالش‌های تنظیمی مهیا سازد، محیط گرم و با محبت خانواده به نوجوان این اطمینان را می‌دهد که خواستار مستقل شدن اوست و به او کمک خواهد کرد با تعدیل عواطف و هیجان‌های منفی از

جدول ۹- نتایج شاخص‌ها

شاخص‌ها	نتایج
مجذور کای (خی دو)	χ^2 ۱۵۵/۲۴
شاخص نیکویی برازش	GFI ۰/۹۲
شاخص توکر-لوییس	TLI -۰/۴۷
شاخص برازش هنجار شده	NGFI ۰/۵۲
شاخص برازش تطبیقی	CFI ۰/۵۱
ریشه میانگین مربعات خطای برآورد	RMSEA ۰/۲۲

مطالعه اطلاعات با اهمیتی در رابطه با نقش واسطه‌ای راهبردهای تنظیم هیجان‌شناختی در رابطه ابعاد سبک‌های فرزندپروری والدین و عملکرد تحصیلی فراهم نمی‌کند چرا که روابط بدست‌آمده از داده‌های پژوهش بسیار کوچک می‌باشند و علاوه بر این نقش میانجی تنظیم هیجان‌شناختی نیز در این پژوهش تأیید نشد. با توجه به یافته‌ها این‌طور می‌توان نتیجه‌گیری کرد:

فرزندپروری به‌عنوان بخشی از تأثیرات خانوادگی، نقش مهمی در

ادبیات پژوهش به کار گرفته شده است. چرا که بسیاری از پژوهش‌های سبک‌های فرزندپروری نیز نشان داده‌اند که والدین مستبد که میزان بالایی از مهار را به کار می‌گیرند فرزندان با عملکرد تحصیلی ضعیف دارند [۲۵] و گروهی نیز معتقدند که ادراک مهار از جانب والدین به پیشرفت تحصیلی کمک می‌کند در حال در این پژوهش بعد تربیتی مهار هیچ اثر مثبت یا منفی از خود نشان نمی‌دهد تا درباره آن بتوان اظهار نظری کرد و این نتیجه، پژوهش‌های بیشتری را طلب می‌کند تا به نقش این بعد تربیتی وضوح بخشیده شود [۲۶].

نتیجه‌گیری

از نتایج این پژوهش می‌توان استنتاج کرد که والدین با محبت در فضای گرم خانواده فرزندان با عواطف مثبت پرورش می‌دهند و آنها را برای موفقیت‌های بیشتر برمی‌انگیزند و توان مقابله را در فرزندان خود برای مواجهه سازنده با وقایع منفی رشد می‌دهند.

تشکر و قدردانی

در پایان لازم است از ادارات آموزش و پرورش نواحی چهارگانه شهرستان کرج و تمام اولیاء و دانش‌آموزان مدارس دخترانه و پسرانه‌ای که در اجرای طرح همکاری داشتند سپاسگزاری و تشکر نمایم.

منابع

- 1- Greenhalgh P. Emotional growth and learning. New York Routledge. 1994.
- 2- Thompson RA. Emotion regulation: A theme in search of definition. Monographs Society Res childr Dev. 1994;59:25-52.
- 3- Chang D, Schwartz KK, Dodge CAM, Bridge-Chang C. Harsh parenting in relation to child emotion regulation and aggression. 2002. available from: <http://www.psa-meeting.org/>.
- 4- Nebel-Schwalm MS. The relationship between parent-adolescent conflict and academic achievement [Dissertation]. Michigan State University; 2006.
- 5- Heaven PCL, Mak A, Barry J, Ciarrochi J. Personality and family influences on adolescent attitudes to school and self-rated academic performance. Pers Indiv Diff. 2002;32(3):453-62.
- 6- Kazemian-Sardary SH. Exploring relationship between adolescence self-esteem and health being with academic performance [Dissertation]. Azad University. 2006. [Persian]
- 7- Dorenbusch SM, Ritter PL, Leiderman PO, Roberts DF, Fraleigh MJ. The relation of parenting style to adolescent school performance. Children Dev. 1987;58:1244-57.
- 8- Bean RA, Bush KR, Mc Kenry PC, Wilson SM. The impact of parental support, behavioral control, and psychological control on the academic achievement and self-esteem of African-American and European-American adolescents. J Adoles Res. 2003;18:523-41.
- 9- Kazemian-Sardary SH. Exploring relationship between adolescence self-esteem and health being with

پیامدهای تنظیم‌نشدن عواطف و هیجان‌ها که همان افسردگی می‌باشد در امان بماند. چرا که نوجوانی زمانی کلیدی برای ارتباط یافتن تنظیم هیجان با افسردگی است [۲۱]. علاوه بر این پژوهش یاپ، آلن و شیبر [۲۲] نشان می‌دهند که محیط با محبت و پذیرای خانواده توان یادگیری راهبردهای مقابله‌ای نوجوانان را افزایش می‌دهد و آنها را در برابر مشکلات مقاوم می‌سازد. همچنین نتایج این پژوهش برخلاف دیگر پژوهش‌ها که تنظیم هیجان را یک پیش‌بین موفق در عملکرد تحصیلی می‌دانند [۱۷] تنظیم هیجان را عامل محکمی برای داشتن موفقیت تحصیلی موفق نمی‌دانند و به نظر می‌رسد احتمال وجود متغیرهای مداخله‌گر بسیاری سبب این عدم رابطه شده باشد. از جمله متغیرهایی که نقش بسیار قوی در تعدیل‌کنندگی نقش تنظیم هیجان دارد ویژگی‌های خلقی به‌ویژه اضطراب و افسردگی نوجوانان است که پژوهشگران از آنها یاد می‌کنند [۲۱]. علاوه بر این شواهد حاکی از این هستند که تنها والدین نیستند که در برانگیختن دانش‌آموزان برای هیجان‌های مثبت و توان تنظیم هیجان و عملکرد تحصیلی مؤثر هستند برای مثال یافته‌های اخیر نشان می‌دهد که کارکردهای مؤثر اجتماعی‌سازی معلم در کلاس درس در برانگیختن هیجان‌های مثبت نسبت به پیشرفت تحصیلی بالا کاملاً شبیه به شیوه‌های تربیتی والدین است. بخصوص معلم‌هایی که از تشویق استفاده می‌کنند و از بازخوردهای منفی اجتناب می‌کنند و دانش‌آموزان را برای برتری‌جویی ترغیب می‌کنند. و نهایت اینکه نظام آموزش و پرورش رسمی در رابطه با اضطراب می‌تواند تعدیل‌کننده هیجان‌های اضطراب‌زا باشد؛ چنانچه شیوه تدریس معلمین مشوق کاربرد راهبردهای تنظیم هیجان در کودکان می‌باشد [۱۷] و از اضطراب‌های کودکان می‌کاهند [۲۳] که این کاهش اضطراب، به بهبود عملکرد تحصیلی می‌انجامد. بنابراین جای امیدواری است که با داشتن معلمین و محیط آموزشی مناسب بتوان از عوارض محیط نامناسب خانواده کاست.

از طرفی همچون بسیاری از پژوهش‌های پیشین نقش محیط گرم خانواده و والدین با محبت در موفقیت تحصیلی در این پژوهش نیز تأیید شد. والدین با محبت، با فراهم کردن آسایش و امنیت خاطر برای فرزندان خود، آنها را از تشویق‌ها و نگرانی‌ها دور نگه می‌دارند، آنها را برای پیشرفت بیشتر برمی‌انگیزند، آنها را از دچار شدن به خلق منفی باز می‌دارند و با فراهم کردن محیط برانگیزنده باعث بالفعل شدن استعدادها و فرزندان خود می‌شوند. از سوی دیگر نتایج نشان داد که بعد تربیتی مهار نیز با راهبردهای تنظیم هیجان و موفقیت تحصیلی رابطه معناداری ندارد و این مخالف ادبیات پژوهش است که مهار را برابر با نظارت محسوب کرده و آن را برای رشد اجتماعی مفید می‌داند [۲۴] و احتمالاً این نیز به علت تفاوت مفهومی می‌باشد که در این پرسشنامه و

- use of the cognitive emotion regulation questionnaire. 2001.
- 20-** Sadeghi SM. Relationship between religious parenting styles with God image in adult students [Dissertation]. Shahid Beheshti University. 2004. [Persian]
- 21-** Kann T, Hanna F. Disruptive behavior disorders in children and adolescents: How do girls differ from boys? *J Couns Dev.* 2000;78(3):267-74.
- 22-** Yap MBH, Allen NB, Sheeber L. Using an emotion regulation framework to understand the role of temperament and family processes in risk for adolescent depressive disorders. *J Clin Child Fam Psychol.* 2007;10(2):180-96.
- 23-** Nijhof KS, Engels RCMF. Parenting styles, coping strategies, and the expression of homesickness. *J Adoles.* 2007;30(5):709-20.
- 24-** LaBillois JM, Lagacé-Séguin DG. Does a good fit matter? Exploring teaching styles, emotion regulation, and child anxiety in the classroom. *J Early Child Dev Care.* 2009;179(3):303-13.
- 25-** Hoghughi M. Handbook of parenting: Theory and research for practice. Sage Publications; 2004.
- 26-** Kim K, Rohner R. Parental warmth, control, and involvement in schooling: predicting academic achievement among Korean American adolescents. *J Cross-CI Psychol.* 2002;33(2):127-40.
- 27-** Musher-Eizenman DR, Nesselroade JR, Schmitz B. Perceived control and comparison of high and low performing children on within-person change patterns. *Int Behav Dev.* 2000;26(6):540-7.
- academic performance [Dissertation]. Azad University; 2006. [Persian]
- 10-** Usefi F. Relationship between cognition emotion regulation and anxiety in giftedness students. *J Res Except Child.* 2007;6:871-92. [Persian]
- 11-** Kopp CB. Regulation of distress and negative emotions: A developmental view. *Dev Psychol.* 1989; 25:343-54.
- 12-** Denham S. Emotional development in young children. Guilford Press. 1998.
- 13-** Jerman F, Van der Linden M, D'Acremont M, Zermatten A. Cognitive emotion regulation questionnaire (CERQ): Confirmatory factor analysis and psychometric properties of the French translation. *Eur J Psychol As.* 2006;22(2):126-31.
- 14-** Bar-On R, Parker JDA. Emotional intelligence: Theory, development, assessment. Foreword by Golman D. 2000.
- 15-** Morris AS, Robinson LR, Halliburton AL, Aucoin KJ, Keyes AW, Terranova A. The role of emotion regulation and reactivity in children school adjustment. *J Appl Dev Psychol.* 2007.
- 16-** Morris AS, Silk JS, Steinberg L, Mayors S, Robinson LR. The role of the family context in the development of emotion regulation. *Soc Dev.* 2007;16:361-88.
- 17-** Gumora G, Aresenio WF. Emotionality emotion regulation and school performance in middle school children. *J Psychol.* 2002;40:395-413.
- 18-** Bradbury T. Emotion intelligence: Skills and tests. Translated by Ganji M. Savalan Editor. 2005. [Persian]
- 19-** Granefski N, Kraaij V, Spinhoven P. Manual for the